NOVICE
kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj **VIII.** V sredo 31. maliga serpana (julija) 1850. *List* **31.**

Kdo smé bolno živino ozdravljati?

Po cesarskih postavah smé le tisti bolezni ozdravljati, naj bojo človeške ali živinske, ki se je zdravilstva učil, in ki je po dokončanim uku v šoli veljavno pismo dobil, de ima pravico ozdravljanja.

Vsak drug, ki nima take pravíce v rokah, pa vunder ljudí ali živino ozdravlja in za to še plačílo jemlje, je mazač (Curpfuscher), zoper kteriga so cesarske postave dane, de se ima kaznovati (štrafati).

Kér smo bili unidan pri neki taki očitni sodbi v Ljubljani pričijoči, pri kteri je bil živinsk mazač v ječo za 5 dni obsojen, smo slišali ga se izgovarjati, de ni vedil za tako postavo, in je prav zvito zraven pristavil, de je mislil, de v potrebi smo si clo dolžni eden drugimu pomagati v vsih zadevah.

Čeravno po postavah to nobeniga ne zagovarja, de postave ni vedil, kér vsako dano postavo mora tisti vediti, kteriga zadéva, smo se vunder namenili, od mazačev in mojstrov-skazov v „Novícah" kaj spomniti in sploh naznaniti, de mazaštvo je po cesarskih postavah ojstro prepovedano, in de vsak, ki se tega kriviga storí, bo kaznovan.

K mazačem se pa ne štejejo samo možaki in babe, ki brez uka in pravíce živino ali ljudí ozdravljajo, temuč tudi vsi konjederci (Wasenmeister) od zadnjiga do perviga, če še tako mogočniga in „kunštniga."

Vsak konjederc, če se z ozdravljanjem živine pečá, je mazač, in zoper njega so še posebne postave dane, de se ne smé z bolno živino pečati. Če je za to tožen, zapade kazni.

Postava zoper konjederce je že stara, ki jo je že cesarica Marija Terezija dala. Čeravno je takrat še veliko menj pooblastenih živinskih zdravnikov bilo, je vunder že vladarstvo za potrebno spoznalo, konjedercam ozdravljanje živine ojstro prepovedati, zato ker je skušnja učila, de neizučeni mazači veliko več škode storé kakor prida, in de so dostikrat konjederci v škodo cele dežele kužne bolezni zatrosili.

To bi imela še vsakimu človeku pamet dati, de kdor se ni kakiga rokodelstva (antverha) dobro učil, ga tudi nikdar dobro ne bo znal. Spoznanje bolezni pa ni kako sirovo rokodelstvo, ampak je umetnost, ki se opira na natanjčno poznanje telesnih opravil in tavžent in tavčent razločkov, ki so med boleznimi. Iz tega, de je konjederc že večkrat živini kožo oderl in po verhu bolne dele ogledal, si ni še nobene zdravilne vednosti pridobil. Če bi to bilo, bi znal tisti, ki barve dela, tudi malati, — tisti, ki les seka, tudi orgle delati, — tisti, ki platno tkè, tudi srajce šivati i. t. d.

Vsa konjederska zdravilna vednost je tedaj, kakor vsaciga druziga, ki se ni te umetnosti učil in je ni večkrat skušal, le puhla, poveršna mazarija brez nog in glave. Včasih jo scer tudi kak mazač prav zadéne — ali slepa kura tudi včasih zerno najde, in natora dostikrat sama pomaga brez vsiga zdravilstva; ja natore moč je tako velika, de dostikrat premaga neumniga zdravnika in neumne zdravila.

V druzih rečéh imamo še bistre samouke, — ali v zdravilnih rečéh ne more samouk nič „stuhtati", ker mnogoverstno ravnanje in notranja moč natore se da le po natanjčnim poduku spoznati.

Pa — „v nesreči moramo eden druzimu pomagati" — je rekel zviti mazač. To je res, in je tudi prav v sili. Ali, prijatel mazač! povej nam: ali boš ti tudi zares pomagal? Ali bi ne bila večkrat veliko veči sreča, če bi se tí živine ne bil dotaknil? Ali ne boš ti s tem, de svoje sosede s svojo „kunštjo" slepariš, jih premotil, de namest v nesreči umniga živinskiga zdravnika iskati, pri tebi pomoči išejo? Lej! to je tvoja nar veči pregreha, de ti takó ljudí zapelješ, de dostikrat še zoper cesarske postave ravnajo, ktere so v nalezljivih in kužnih boleznih predpisane. Če pa ti pri tem morebiti še svojo kmetijo ali rokodelstvo zanemariš ali clo na kol obesiš, in se kakor „kunštniga" zdravnika okoli klatiš in plačati daš, do česar nimaš pravíce, tedaj prav „kontrabantar" živinozdravilstva postaneš — to je pregreha, zoper ktero so cesarske postave.

Pa boš morebiti rekel: „Saj se ne silim ljudém; kaj morem jez za to, de imajo ljudjé zaupanje do mene?" Zna biti, de imajo nevedni ljudjé zaupanje do tvoje „kunšti", in vsak gospodar zna s svojo kravo ali s svojim konjem zares storiti kar hoče — — to je vse res: ali ti, prijatel mazač! ti nimaš pravíce živine ozdravljati. Če ni bolezin kužna, ne bo gospodar živine kaznovan, če jo je tebi ozdravljati dal, tode ti boš kaznovan, de si se podstopil, jo ozdravljati; — če je pa bolezin kužna, de se iz tega še kakšna druga nesreča zgodí, bosta pa ti in gospodar v luknjo prišla. Takó velevajo postave, in takó se je zgodilo tudi unikrat tistim, ki so imenovanimu mazaču svojo živino ozdravljati dali.

Od garij in lišajev pri živini.

Prav pogostama se sliši, de imajo zlasti konji letas garje ali lišaje (Schäbe, Krätze).

Ta kužna bolezin izvíra večidel iz nesnažnosti, če se živina vsaki dan pridno ne češe in večkrat ne koplje, — izvira tudi od slabe kerme (futra) in če živina strada, — pa jo tudi ena živina od druge naleze, če zraven nje stojí, ž njo dela, se z ravno tistim štrigeljnam češe i. t. d. Tudi človek jo zna nalesti.

Garjeva živina se mora tedaj nar poprej od vse druge ločiti, — mesto, na kterim je stala, se mora z lugam čisto omiti ali pa z apnam pobeliti, — komat in vsa druga oprava se mora čisto oprati, — štrigelj in kertače naj se do čistiga speró.

Garjeva ali lišajeva živina se mora od glave do nog čisto spirati in ribati vsaki dan, de se vse garje in lišaji odpravijo.

S čim se pa spira in umiva? Napravi si nar poprej močniga luga in dergni živino po celim životu, kjer koli kaj lišajeviga vidiš, — ko si jo s tem dobro zmil, jo dergni s černo žajfo, in pusti, de se žajfnica na nji posuší.

Popoldne jo s čisto vodo dobro spêri. Drugi dan delaj spet takó, kakor pervi dan — in, če niso lišaji prav zastarani, jih boš odpravil večidel v enim tednu, če boš vsaki dan pridno ravnal, kakor smo rekli. Kopaj jo v vodi tudi večkrat.

Znamnje, de lišaji zginejo, je: če poprej bela lišajeva koža černkasta postane in se nič več ne luši.

Ako bi jih s samim močnim lugam in s černo žajfo ne odpravil, skuhaj tobaka (tistiga, ki je zvezek (pakeljc) po krajcarji) in to tobakovo vodo zmešaj z lugam in žajfo, in živino umivaj.

Ker so pa garje ali lešaji nalezljiva bolezin, ktera se dostikrat po živini cele vasí, cele soseske, in clo cele dežele razširi, je postava dana, de se ta bolezin ne sme skrivati, ampak županu ali ces. gospóski na znanje dati, de se potem ozdravljanje po postavah zgodí in garjeva živína z drugo zdravo v nobeno dotíko ne pride.

Nekaj od očitnih sodb po novih vstavnih postavah.

Očitno in besedno ravnanje, ktero je zdej pri sodbah vpeljano, je prav lepa naprava, pri kteri se hitro brez vse dolgočasne pisaríje, in vpričo ljudí, ki hočejo pravdo poslušati, sodba sklene. Le en glas je tudi od vsih straní, de ta kratka sodniška naprava ljudem prav dopade.

Tistim scer, ki bojo po ti sodbi kazni (štrafingi) zapadli, tudi ta sodba, se vé de, ne bo dopadla; taki bojo vselej godernjali, zabavljali in se ustili „de ni pravice“. To je stara reč; takó stara, kakor svét. Kdor je obsojen, če lih dobro vè, de popolnama po pravici, bo vunder le godernjal in zabavljal, de ni pravíce na svétu. Nar veči hudodelec dostikrat do čistiga tají svojo pregreho in se nedolžniga dela.

De bi tedaj obsojeni, njih pomagači, njih prijatli in njih žlahta ne zabavljali kakor zoper vse tako tudi zoper te nove sodbe, tega ni nikdar pričakovati; to nikdar ne bo drugači, dokler bo svét stal.

Pa nekaj družiga moramo opomniti zastran očitniga ravnanja, česar nas je skušnja učíla.

Kader se vsedeta tožnik in toženc pred sodnika na klopí, de razložita vsaki svojo reč, se vé de nista prijatla. Nekoliko jeze — to ne more drugač biti — prinese vsak seboj v sodníco.

Če pa sta toženc in tožnik posebno strastniga, serditiga serca, in če sta zraven tega še prav sirova, zarobljena človeka, se začneta v pričo sodnika in vsih pričijočih z nar geršimi perimki zmerjati, in eden nad druziga se tako hudo repenčiti, de malo manjka, de eden nad druziga ne planeta in se biti ne začneta. Če se lih bitva ne zgodí v sodnici, se vunder na takim svetim mestu, koder krucifiks na mizi stojí in se pravíca sodi, nikakor ne spodobi tako gerdo nesramno obnašanje; — česar se pa je še bolj bati, je, de če taka tako serdita in zlo razkačena človeka sodnico zapustita, zna domú gredé eden nad druziga planiti in se pretepati začeti, posebno če je ta ali uni še enmalo vinjen.

Perva potreba tedaj bi bila, de bi vselej, preden se pravda začnè, se tožnik in toženec resno opomnila, de ima vsak svojo pritožbo mirno in spodobno povedati in na vprašanje spodobno odgovore dati, vse gerdo in nesramno zmirjanje in prepiranje med sabo pa naj se ojstro prepove, ker to je zoper čast sodníce in postave. Berž ko bi kak zarobljenc nespodobno razsajati začel, naj se mu z ojstrostjo beseda ustavi in nikakor ne pripustí, de bi rečí kvasil, kí ne segajo v pravdo. Le tako bo mirno ravnanje mogoče. —

Če lih, kakor smo gori rekli, obsojeni nikdar ne bo hotel obstati, de je sodba pravična, je na dalje vunder zavolj njega in zavoljo pričijočih potreba, de se povsod v vprašanjih in v predsodkih odgovorov tožnika, toženca in prič do jedra seže, in de se posebno podlage, na ktere se postavna razsodba (urtel) opira, obsojenimu prav razložno in jasno povedó. Omikan človek kmalo vse zapopade, od neomikaniga pa se to ne da tirjati; njemu se mora tedej vse razločno dopovedati, de zapopade in dostikrat nepotrebne pritožbe ne začenja.

H temu je pa treba, de sodnik tisti jezik, v kterim je sodba, gladko govorí, de se mu beseda nikakor ne upira. Če pa pravimo, de je potreba de sodnik jezik gladko govorí, ne terjamo, de bi mogel, postavivimo, sodník v slovenskim jeziku, slovenski jezik tako čisto govoriti, kakor ga pišemo. Tako terjanje bi bilo sedaj, ko so vradniki še le začeli v slovenskim jeziku delati, gotovo nespametno, — kaj taciga zamore le kak prenapet „purist“ terjati.

Vsak začetek je težak. Naj se tedaj vradniki nikar tega ne bojé, če mešajo o začetku tudi ptuje besede, posebno nemčice (germanizme) vmes; noben pameten človek jim ne bo tega o začetku zameril, marveč je po naših mislih še clo treba, de se nektere čeravno ne čiste slovenske besede v vradnicah rabijo, ki so pa prostimu ljudstvu še zdaj bolj znane. Med tem bojo, prebiraje deržavni in deželni zakonik in pa slovenske časopise, se vradniki kmalo navadili čiste slovenšine, ako imajo le pravo ljubezin do vstavniga ravnanja in do slovenskiga naroda med kterim živijo. Tolmači pa nikakor ne smejo k očitni pravdi.

Takó bojo vradniki ob kratkim sami postali učeniki čistiga slovenskiga jezika v slovenskih vradnicah (kancilijah), in po pridigah v cerkvi, po poduku v šoli, po ravnanju v vradnicah in po bukvah in časopisih se bo od dné do dné bolj omikal naš domači jezik, takó lep pa toliko lét zametovan in zanemarjen — zdaj pa v svoje pravíce postavljen.

Kjer ni ljulike, lepo žito raste.

Ta pregovor mora vsakteri kmetovavec iz lastne skušnje poterditi; zato pleve svoje polje, de odpravi hudiga sovražnika. Pa kakor med žito, tako tudi med ljudi zaleze ljuliki enako strupeni človeški zavržek, kteri še veliko hitrejši svojo okoljšino ostrupení, in dobre prirojene lastnosti bližnjiga zatare, kakor ljulika pšenico. Nar gotovši izgledi takiga ostrupnjenja se kažejo pri prerajtovanju odkupa zemljiš nekdanjih gospóskinih davkov. Kamor glas hudobnih zraven pa zarobljenih podpihovavcov ni segel, se kmetje pametno in postavno brez vsiga opiranja sponašajo, in gospodam, ki vse le k njih dobrimu obračajo, z lepim zaderžanjem na proti grejo, ter se voljno v postavne zaveze podajo, kterih nihče odverniti ne more.

Posebno lepiga zaderžanja pri tem opravilu so bili Kamenčani in Tuhinci, tudi so se pametno obnašali prebivavci Moravške dolíne. Nasproti so pa sosedje iz Černe, Tuine, Podgire, Šmarce in Volčjigapotoka očitno pokazali, de so od neke hude, močno strupene ljulike razkačeni, ktera se je med-nje vrinila. Med tem, ki so uni svoje dolžnosti lepo v pretehtanje dali, so se ti ustavljali k prerajtanju priti. Za

to so pa rajtinge unih po njih zadovolji stekle, nasproti je tem marsikaj nevšečniga naklonjeno, vse za to, ker niso k prerajtanju prišli. Nepokorneži! to je sad vaše nepokornosti, kteriga ste si sami po svetu strupene ljulike naklonili.

Opomniti še moram, de posebna čast in hvala gre tudi prebivavcam Ljubljanske okolice zavoljo njih lepiga zaderžanja pri prerajtanju odškodovanja.

Dr. Orel.

„Srenja“ ali „županija“.

V vsih sostavkih in v vsih natisih, kar smo jih do zdaj vidili, beremo „die Gemeinde“ s „srenjo“ prestavljeno. — Srenja je sama na sebi dobra slovenska beseda, in bi se je tudi radi poprijeli, ako bi bila na Kranjskim količkanj bolj znana; pa smo gotovi, de ne na celim Dolenskim ne na Notranjskim je nihče ne pozná, in povsod mora ne samo kmet, ampak tudi drugi, ki si dozdevajo v slovenšini kaj več vediti, morajo popraševati, kaj ta beseda poméni.

Od neke vradnije je bila županam neka napoved zastran srenjskih reči v sicer dobro umevnim dopisu razposlana, pa naspored so v vradnico dohajali popraševat, kaj je to srenja, in kaj se hoče od njih imeti? In kdo ne vé, kako je to silno težavno in za občinsko reč malo pospésno, kadar si postavljeni spolnovavci ukazov še le glave lomiti morajo, kaj de se jim ukazuje? Od Gorenskiga ne bom govoril, ali je tam povsod znana ali ne; pa se mi skoraj zdi, de so jo tudi tam dozdaj po malim rabili, in še to v posebnim poménu.

Slišal sim praviti, tudi tam imajo soseske, kakor povsod; le navada je, de se té soseske v srenje shajajo. Župan sosede v srenjo pokliče, in v srenji to in to sklenejo.*) Po tem takim bi znala biti srenja — Gemeindeversammlung — Gemeinderath —, pa ne Gemeinde selbst. Beseda „srenja“ — „srednja“ — sama spričuje, de nekaj odbraniga sredniga — pa nič obširniga ne poméni.

Pa bodi si to kakor koli hoče, srenje nam za „Gemeinde“ prav ni treba, zató ker imamo namesto nje staro, krasno, povsod znano in spoštovano slovensko besedo „županijo“. Županija pomeni ravno to, kar imajo zdaj biti soseske, pa ne srenja zavolj zgoraj povedaniga vzroka; soseska tudi ne, ker se utegne več sosesk v eno županijo skleniti, kakor se jih je na priliko v Ipavski županíi čvetero dozdajnih sosesk ali komunov res sklenilo. Saj druzih županov tako več nimamo. Zadnji pravi župani pri nas so bili grajšinski, dokler so imele grajšine svoje stare pravíce pred francozko vojsko, in dokler je županova beseda v soseskinih rečéh vse veljala. Kar so potlej župani samo grajski hlapci postali, niso več županskiga iména vredno nosili.**)

Zdajni župan je zopet pravi župan v svoji županíi, zakaj opravilo in veljavo bo imel, kakor župani nekdanjih časov. Njegovi pridružniki naj se imenujejo ali županijski svetovavci ali pa podžupani. Zadnje se mi bolj prav zdi.

Ako si po tim takim po deželi županije napravimo, si bomo še v eni drugi reči vstregli. Kdo ne vé kakó se lovimo in išemo, kakó bi se „Bezirkshauptmannschaft“ in „Bezirkshauptmann“ reklo? In kaj je bolj duhu slovenskiga naroda primerjeniga kakor „nadžupanija“ in „nadžupan!“ Saj druziga niso, in tudi za drugo niso nadžupanije postavljene, kakor de med se razdeljene županije pregledujejo, jih vodijo in s kronovinskim vladarstvam v združeno edinost vežejo.

Graberski.

*) Ker imamo v naši kovaški in živinozdravilski šolí več učencov iz mnogih krajev Gorenskiga, smo se pomenili ž njimi zavolj besede »srenja« in smo zvedili, de je le na višjim Gorenskim okoli Radoljce, Bleda i. t. d. znana, pa zares le v tem poménu, kakor častiti gosp. dopisnik pravi. Tudi po naših mislih je beseda »županija« za več zedinjenih sosesk nar boljši slovenska beseda, takó tudi župan in podžupan.

**) Če stare zgodovinske bukve naših očakov beremo, se bomo prepričali, kako imeniten je bil župan. Pisavec zgodovinskih bukev g. Konstantin piše, de nekdanji Slovani zo clo svoje vladarje župane imenovali. Kakor so sedaj dežele v kantone (Bezirke) razdeljene, takó so bile nekdaj v županije, in predstojnike kantonov so imenovali naši očaki župane. Zdej, ko so soseske dobile po novi vstavni vladi zraven veči oblasti tudi pravíco domačiga jezika nazaj, se spodobi, de se ptujih besed znebimo in se poprimemo spet dobrih starih domačih, in de častitljivi besedi »župan« spet tisto čast nazaj damo, ktero je po »grajskih hlapcih« zgubila. Vred.

Dopisi.

Iz Kamnika. 15. dan pretekliga mesca je bila pod vodstvam kantonskiga poglavarja žl. gospoda Paviča, pristojno kakor ima biti, volitev 12 odbornikov in 6 namestnikov za Kamniško mesto in za Kosiše, ki je s tem sklenjeno. Za odbornike so bili izvoljeni: g. Janez Kühnel, mestni kupec; g. Anton Hafner, posestnik; g. Janez Benkovič, zemljak; g. Gašper Hostnik, zemljak; g. Franc Ahčin, zemljak; g. Janez Majer, hišar; g. Juri Golenver, zemljak; g. Alojz Humer, posestnik; g. Janez Debevc, posestnik; g. Florjan Konšek c. k. kantonski sodnik; g. Edvard vitez Andrioli, grajšak; g. dr. Anton Potočnik c. k. kantonski zdravilski dohtar. Drugi dan so se zbrali izvoljeni odborniki k volitvi srenjskiga predstojništva. Pred to volitvijo jim je kantonski g. poglavar lepo razložil važnost in imenitnost, pa tudi dolžnosti srenjskiga predstojnika in njegovih sovetnikov.

Po zaslišanim govoru so odborniki enoglasno izvolili za srenjskiga predstojnika g. Antona Hafnerja; za srenjska sovetnika sta pa bila izvoljena g. Janez Kühnel in g. Janez Benkovič. 17. maliga serpana je bila sveta maša z vso slavnostjo; narodska straža je nje poglavitne dela z strelam pozdravljala in delječ okoli naznanjevala. Po sveti maši ob 9. uri je g. tehant Vojska zbranimu predstojništvu prisego prebiral, kar je vse pričujoče z svetimi občutki napolnilo in jim globoko v serca seglo.

Po dokončanih teh svetih opravilih je kantonski poglavar žl. g. Pavič najpred mestniga ali srejnskiga g. predstojnika pozdravil in mu srečo k izvolitvi vošil ter pristavil. „Težke dolžnosti ste prevzeli; pa enoglasna izvolitev vsih, ki na Vas toliko zaupanja stavijo, Vam mora serčnost dajati, in Vas pri težavnih opravilih podperati.“ Mestni g. predstojnik se mu hoče za ta pozdrav zahvaliti, pa inako se mu je storilo, kakor tudi vsim pričujočim. Tu se je lepo spolnilo, kar je nekdaj rimski pevec Ovid pél rekoč:

„Interdum lacrymæ pondera vocis habent.“

To se hoče reči, de včasih solze tako tehtno in živo govoré kakor besede. Tukaj pa obljubim, de so solze še več pomenile, kakor bi bile besede mogle izreči. Tudi narodski straži in vsim pričijočim je kantonski g. poglavar predstavil srejnskiga predstojnika in srenjska sovetnika.

Po vsim tem je bil obed per kantonskim g. poglavarji. Pri tem obedu je bilo srenjsko predstojništvo in več boljarjev pričijočih, in pili so zdravice s „živio“ spremljevane najpred na zdravje in srečo svitliga Cesarja Frančiška Jožefa, potlej visociga deželskiga g. namestnika grofa Chorinskiga in cele Kamniške srenje. Strel z možnarji je med tem iz maliga Grada delječ okoli veselje oznanjeval. — ž —

Iz Dunaja 25. julija. 22. dan t. m. smo imeli na Dunaji stanujoči Slovani spet vesel večer. V izbani

pri „grünem Thor“ smo čuli v prijazni „besedi“ krasne pesmi vsih slovanskih narodov prepevati, ki so nas zdaj, ko je vojna tromba potihnula, še bolj radovale. Naš vèrli domorodec g. Legat, ki je pred 3 leti pervi slovensko pesem v Beču očitno zapel, nas je spet danes razveselil z dvema pesmama iz 3. zvezka slovenske gerlice, ki ga je nedavnej slovensko družtvo v Ljubljani na svitlo dalo. Pél je namreč „Planinarja“ Potočnikoviga, in pa „Sarafana.“ Obe pesmi ste močno dopadle celi družbi, ki se je iz mnogo častitih stanov tudi ta večer tukaj snidila. Zares prav vesel večer je bil! H.

Novičar iz Ljubljane.

Sliši se, de je za gotovo sklenjeno, de železnica iz Ljubljane v Terst pojde čez Ljubljansko močirje (Morast), in de se bojo te dela že ta mesec začele.— Silno veliko se sliši sedaj po Krajnskim, posebno pa v Ljubljani in na Gorenskim od tatvín, kakor de bi se bili pregnani rokolnači spet vsi nazaj pritepli; v Štepanovi vasí pod Ljubljano je bilo te dni eni sami perici blizo 300 gold. perila vkradeniga; okoli Loke pa se vlači, kakor pravijo, 17 vojaških begunov (deserterjev), ki ljudí nadlegvajo. Zadnji čas je, de žandarmerija svoje opravilstvo prav pridno nastopi. — Vsak drug dan gre zdej skozi Ljubljano en horvašk bataljon iz Laškiga domú; v vsim skupej jih bo prišlo 16 bataljonov; vsacimu bataljonu gré muzika naše národne straže naproti. — Namest navadnih latinskih perjóh je prišel konec letašnjiga šolskiga léta za vsih osem gimnazijalnih klasov nemšk letopís na svitlo pod imenam „Jahresbericht“, od kteriga bomo drugo pot kaj več spomnili. — Pustimu Krasu bo mende kmalo vesela zarija zasijala; vladarstvo se hoče na vso moč prizadevati za obdelovanje téh pustot; g. Dr. Klun je dobil od g. ministra kupčije pohvalno pismo, de je to reč z gorko besedo sprožil.

Novičar iz mnogih krajev.

Dunajske vradne novíce so oznanile te dni, de so presvitli cesar mnogim jetnikam prizanesli, ki so se predlanskiga Dunajskiga punta vdeležili. — V Prago je dal minister pravice ukaz, de se imajo mesca kozoperska porote (to je sodnjištva s prisežnimi možmi) vstanoviti. — Strašen ogenj je pokončal okoli 300 hiš, več cerkev in druzih poslopij v Krakovi na Poljskim. Cesar so poslali berž 30,000 gold. iz svojih denarjev, de naj se razdelé med pogorelce; ministerstvo notranjih zadév je pa dovolilo, de se po vsim cesarstvu milodari za Krakovčane nabirajo. Tudi za Dalmatince, ktere je hud potres zlo poškodoval (škoda znese 238,000 gold.) je nabiranje milodarov po cesarstvu dovoljeno. — 25. dan t, m. je prišel ban Jelačič s svojo mlado ženko v Zagreb. Že davnej ljudjé ne pomnijo, de bi se bilo toliko ljudstva v Zagrebu snidilo, kot ta dan; veselja in slovesnost ni bilo ne konca ne kraja celo noč noter do druziga dné. — Ker so po vstavi vse predpravíce plemenitažev jenjale, je ministerstvo denarstva zapovedalo, de na Ogerskim, Horvaškim i. t. d. morajo prihodnjič plemenitniki ravno takó mostovíno in enake dacije odrajtovati, kakor drugi ljudjé. — Viši rudarska vradníja (gospóska) pride za Štajarsko, Koroško in Kranjsko deželo, pa tudi za horvaške rude v Radoboju in Tergovih v Gradec. — Po novim ministerskim dovoljenju se zna razun govedine tudi marsikaj druziga blaga, kakor stipsa (galún), pepel, šetíne, metle, zemlje vsake verste, barve, sadra (gips), cunje i. t. d. čez ogersko in horvaško mejo pred 1. listopadam brez mitniga (colniga) plačila izvoziti in uvoziti. — Sliši se, de je blizo 600 oséb prošnjo cesarju predložilo za podeljenje Franc-Jožefoviga reda. Kakó so vunder nekteri ljudjé nadležni, de clo cesarja za take rečí nadlegovajo, v kterih le zasluge veljajo, ne pa prošnja! — Vojska med Danci in Nemci iz Šleswig-Holsteina, se bo, kakor se kaže, za Šleswig-Holsteince nesrečno končala; poslednje novíce povedó, de je zmaga na strani Dancov. Nemško ljudstvo je vse osupnjeno zastran te nesrečne prigodbe, ker sploh terdijo, de se Holsteinci za pravično reč vojskujejo. — Deržavni zbor v Parizu si bo za nektere tedne praznike naredil; med tem bo pa izvoljeni odbor njega namestoval. — Celo rusovsko Poljsko je polno Rusovskih vojakov. — Vstaja Bulgarcov še ni pomirjena. Pravijo, de je Murad Paša (glasoviti general Bem, ki je k turški veri prestopil) pri Omeru Pašatu, kar turško vlado zlo straši.

Prošnja vredništva.

Od več strani nam častiti bravci razodevajo želje, de bi, kakor imamo „Novíčarja“ za Ljubljano in Krajnsko deželo, ga napravili tudi za druge slovenske dežele, za Štajarsko, Koroško, Istrijansko, Goriško. Se vé de so nam dopisi tudi iz druzih slovanskih dežel dragi.

Radi bomo vstregli tem vošilam, ako dobimo rodoljube, ki nam bojo stanovitno vsaki teden iz vsih slovenskih krajev, posebno iz večih mest, dopisovali.

S tem razglasam povabimo tedaj in prosimo tiste gospode, ki bi hotli vsaki teden „novičarja“ nam pošiljati, de bi blagovolili nam to zagotovljenje po pismih oznaniti, de bomo môgli ž njimi to reč dogotoviti.

Ker bojo pa g. dopisniki s tem poštne ali tudi druge stroške imeli, jim bomo radi vse to povernili: torej prosimo, de nam v svojim pervim pismu svoje misli razodenejo, kakó de bi to reč poravnali.

Zastran „novičarja“ pa le to omenimo: 1) naj bo prav ob kratkim, le z nekterimi versticami napravljen; kratko pa dobro; 2) naj obseže le bolj imenitne rečí mnogoverstniga zapopadka; 3) naj se kar koli se da, vselej resnica zvé, de ne bo popravkov treba.

Ker je „Novičar iz mnogih krajev“ častitim bravcam zlo všeč, prosimo, de bi se tudi „novičar iz slovenskih deželá“, tudi po tem izgledu ravnal in vse le ob kratkim, prav ob kratkim povedal.

S tem bomo gotovo zlo povikšali vrednost „Novíc“ — torej prosimo rodoljube po Slovenskim prav lepo, naj stopijo v kolo „novičarja“.

Vsak teden morebiti ne bo vsak g. dopisnik kaj oznaniti imel, bojo pa drugí kaj povedali, takó de bo vunder tudi ta „novičar“ stanoviten. Nar ljubši nam bo, ako bojo g. dopisniki svoje pisanja tako napravljali, de jih bomo vsako saboto v Ljubljano dobivali, in jih mogli potem v red djati. Vred.

Današnjimu listu je pridjan 23. dokladni list.

Natiskar in založnik *Jožef Blaznik v Ljubljani.*